

**Ocena możliwości wykorzystania osuszanej krwi kurzej oraz piór kurzych do
dalszego przetworzenia dla potrzeb paszowych lub nawozowych.**

ZLECAJĄCY:

ECO FUTURE POLAND SP. Z O.O.
ul. Puławska 270/30
02-819 Warszawa

Gdynia, grudzień 2015 roku

SPIS TREŚCI

1. Cel opinii	2
2. Podstawa prawna	2
3. Warunki produkcji paszy i nawozów	3
3.1. Wymagania wynikające z Rozporządzenia WE 1069.....	3
3.2. Wymagania wynikające z Rozporządzenia Komisji nr 142/2011	4
4. Proponowany zakres badań	6
3. Podsumowanie	8

1. Cel opinii

Przedmiotem opinii jest ocena czy obowiązujące przepisy krajowe i wspólnotowe umożliwiają wykorzystanie osuszonej krwi kurzej oraz piór kurzych do dalszego przetwarzania dla potrzeb paszowych lub nawozowych.

2. Podstawa prawna

Podstawowym aktem prawnym regulującym obszar związany ze stosowaniem surowców pochodzenia zwierzęcego do dalszego przetwarzania na paszę lub nawóz jest rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069 z dnia 21 października 2009 r. określające przepisy sanitarne dotyczące produktów pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 (Dz. Urz. UE L 300 z 14.11.2009 r. str. 1. Ze zm.). Zawiera ono wymagania dotyczące ochrony zdrowia zwierząt i zdrowia publicznego w zakresie produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego oraz produktów pochodnych, których celem jest zapobieganie rozprzestrzeniania się istotnych czynników zagrożeń związanych z tym sektorem. Ponadto określono w nim warunki w jakich wybrane kategorie ubocznych produktów pochodzenia zwierzęcego mogą być stosowane w produkcji pasz lub nawozów. Obejmuje to przywóz, gromadzenie i przemieszczanie produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego oraz produktów pochodnych.

Kolejnym dokumentem, który uszczegółowia wymagania dotyczące postępowania z paszą i surowcami do jej produkcji jest rozporządzenie (WE) nr 142/2011.

Rozporządzenie Komisji (UE) nr 142/2011 z dnia 25 lutego 2011 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 określającego przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, oraz w sprawie wykonania dyrektywy Rady 97/78/WE w odniesieniu do

niektórych próbek i przedmiotów zwolnionych z kontroli weterynaryjnych na granicach w myśl tej dyrektywy (Dz. Urz. UE L 54 z 26.02.2011 r. str. 1. ze zm.).

O zastosowaniu przedmiotowego materiału do produkcji paszy należy wziąć pod uwagę także rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu prowadzenia rejestru zakładów wytwarzających pasze (Dz. U. z 2013 r. poz. 68) oraz związane z nim rozporządzenie (WE) nr 183/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 stycznia 2005 r. ustanawiającego wymagania dotyczące higieny pasz.

Zgodnie z rozporządzeniem 183/2005 podmioty działające na rynku pasz w zakresie produkcji, przetwarzania, przechowywania, obrotu, transportu lub dystrybucji środków żywienia zwierząt zapewniają, by wszystkie etapy produkcji, przetwarzania i dystrybucji pasz przebiegały w sposób zgodny z prawem Wspólnoty, zgodnymi z nim przepisami prawa krajowego oraz dobrą praktyką, a podczas żywienia zwierząt przeznaczonych do produkcji żywności, rolnicy stosują środki i procedury służące utrzymaniu na tak niskim poziomie, na jakim jest to możliwe do osiągnięcia w racjonalny sposób ryzyka biologicznego, chemicznego i fizycznego zanieczyszczenia paszy, zwierząt i produktów zwierzęcych.

3. Warunki produkcji paszy i nawozów

3.1. Wymagania wynikające z Rozporządzenia WE 1069

W rozumieniu art. 10 rozporządzenia j.w. produkty wymienione w:

- lit. b) ppkt (v) - tusze i następujące części pochodzące albo ze zwierząt, które zostały poddane ubojowi w rzeźni i zostały uznane za nadające się do uboju w celu spożycia przez ludzi w następstwie kontroli przedubojowej, albo całe zwierzęta i ich następujące części pochodzące ze zwierząt łownych zabitych z przeznaczeniem do spożycia przez ludzi zgodnie z przepisami wspólnotowymi: tu **pióra**
- lit. d) „**krew** zwierząt, które nie wykazały jakichkolwiek objawów chorobowych przenoszonych przez krew na ludzi lub zwierzęta, uzyskanych z następujących zwierząt, które zostały poddane ubojowi w rzeźni, po uznaniu ich za nadające się do uboju z przeznaczeniem do spożycia przez ludzi w następstwie kontroli przedubojowej zgodnie z przepisami wspólnotowymi: zwierząt innych niż przeżuwacze, wymagających badań na TSE; do których należą kury.

są materiałami paszowymi – produktami ubocznymi pochodzenia zwierzęcego do osiągnięcia tzw. punktu końcowego stanowią materiał kategorii 3.

Punkt końcowy oznacza etap, w którym dany produkt spełnia określone wymagania zawarte w omawianych przepisach oraz nie stanowi już znaczącego zagrożenia dla zdrowia ludzi lub zwierząt. Następnym spełnienia wymagań punktu końcowego jest to, że po jego osiągnięciu takie produkty nie podlegają już wymogom niniejszego rozporządzenia.

Podmiot wprowadzający przedmiotowe surowce do obrotu powinien zapewnić zgodnie z art. 35 lit. b) kontrolę zagrożeń dla zdrowia ludzi i zwierząt dzięki tzw. bezpiecznej obróbce, która obejmuje taki proces technologiczny, w wyniku którego stosowany materiał lub powstałe z niego inne substancje nie będą stanowić zagrożenia dla zdrowia zwierząt lub ludzi (art. 38). Można to osiągnąć poprzez badanie produktu końcowego, zwłaszcza jeśli nie można zagwarantować tzw. bezpiecznego źródła pochodzenia, czyli stosowania surowców o udokumentowanym bezpieczeństwie wcześniejszych etapów postępowania, łącznie z transportem i składowaniem.

3.2. Wymagania wynikające z Rozporządzenia Komisji nr 142/2011

Zgodnie z załącznikiem X (Materiały paszowe) rozdział II (Szczegółowe wymogi dotyczące przetworzonego białka zwierzęcego i innych produktów pochodnych) Sekcja 2 (Szczegółowe wymagania dotyczące produktów z krwi) do wytwarzania produktów z krwi może być stosowana jedynie krew, o której mowa w art. 10 lit. a) oraz lit. b) ppkt (i) rozporządzenia (WE) nr 1069/2009.

Produkty z krwi muszą być poddane przetworzeniu:

- dowolną z metod przetwarzania nr 1–5 lub nr 7 opisanych w załączniku IV rozdział III lub
- inną metodą gwarantującą, że dany produkt z krwi jest zgodny z normami mikrobiologicznymi dla produktów pochodnych, określonymi w rozdziale I załącznika IV do rozporządzenia 142/2011.

Natomiast zgodnie z art. 3 rozporządzenia 142/2011 następujące produkty pochodne mogą być wprowadzane do obrotu (z wyjątkiem przywozu) bez ograniczeń, w myśl art. 5 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 1069/2009: pióra i pierze, spełniające szczegółowe wymogi

dotyczące punktu końcowego dla tych produktów, określone w załączniku XIII rozdział VII pkt C tj. „Pióra, części piór i pierze, **poddane praniu fabrycznemu i obróbce gorącą parą o temperaturze 100 °C przez co najmniej 30 minut**, mogą być wprowadzane do obrotu bez ograniczeń przewidzianych niniejszym rozporządzeniem” (rozporządzeniem 142/2011).

Ponadto produkty z krwi mogą być stosowane do produkcji karmy dla zwierząt domowych. Podmioty mogą wytwarzać przetworzoną karmę dla zwierząt domowych wyłącznie z: materiału kategorii 3 innego niż materiał, o którym mowa w art. 10 lit. n), o) i p) rozporządzenia nr 1069/2009.

W myśl art. 5 ust. 2 rozporządzenia nr 1069/2009 przetworzona karma dla zwierząt domowych może być wprowadzana do obrotu bez ograniczeń spełniając szczegółowe wymogi dotyczące przetworzonej karmy dla zwierząt domowych określone w załączniku XIII rozdział II pkt 7 lit. a) rozporządzenia nr 142/2011.

Jednocześnie zgodnie z art. 22 ust. 3 rozporządzenia 142/2011 „Właściwy organ państwa członkowskiego, w którym dany nawóz organiczny lub polepszacz gleby wytworzony (...) z przetworzonego białka zwierzęcego ma być stosowany w glebie, wydaje zezwolenie na składnik lub składniki, które mają być zmieszane z tymi materiałami, zgodnie z art. 32 ust. 1 lit. d) rozporządzenia (WE) nr 1069/2009, według kryteriów określonych w załączniku XI rozdział II sekcja 1 pkt 3 do niniejszego rozporządzenia.

Ponadto na podstawie art. 1 pkt. 1 lit. o ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczania chorób zakaźnych zwierząt (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1539 ze zm.) oraz art. 24 ust. 1 rozporządzenia 1069/2009 oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 października 2008 r. w sprawie sposobu ustalania weterynaryjnego numeru identyfikacyjnego (Dz. U. z 2008 r. Nr 193, poz. 1193 ze zm.) powiatowy lekarz weterynarii zatwierdza działalność podmiotu przetwarzającego uboczne produkty pochodzenia zwierzęcego kategorii 3 i nadaje weterynaryjny numer identyfikacyjny.

Należy nadmienić, że zgodnie z art. 2 pkt 9 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21 ze zm.) produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego, w tym produkty przetworzone, objęte rozporządzeniem nr 1069/2009, z wyjątkiem tych, które są odpadami przewidzianymi do składowania na składowiskach odpadów albo do

przekształcenia termicznego lub do wykorzystania w zakładzie produkującym biogaz lub w kompostowni, zgodnie z tym rozporządzeniem są wyłączone z przepisów ustawy o odpadach.

Jeżeli jednak instalacja do przetwarzania produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego (np. producent paszy lub nawozów czy polepszaczy gleb) przekroczy zdolność produkcyjną 10 ton na dobę może podlegać obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego dla przedmiotowej instalacji. Wynika to z zaliczenia jej do instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości, wymienionych w ust. 6 pkt 7 załącznika do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości.

4. Proponowany zakres badań

Zakres badań analizowanego materiału jako składnika paszy należy odnieść do warunków określonych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 lutego 2012 r w sprawie zawartości substancji niepożądanych w paszach (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 206 z późniejszymi zmianami) ustalających progowe wartości substancji niepożądanych zawartych w komponentach paszowych.

Zawartość substancji niepożądanych w paszach określona w cytowanym rozporządzeniu w stosunku do sprawozdania z badań przedstawia się następująco:

1. Badany materiał nie powinien przekraczać zawartości metali takich jak:
 - Kadm < 0,300 mg/kg suchej masy w stosunku do maksymalnej zawartości 1,0 mg/kg
 - Ołów < 2,00 mg/kg suchej masy w stosunku do maksymalnej zawartości 10 mg/kg
 - Rtęć 0,0024 mg/kg suchej masy w stosunku do maksymalnej zawartości 0,1 mg/kg
2. Badany materiał nie powinien przekraczać także zawartości dioksyn i PCB:
 - WHO-PCDD/F-TEQ 0,05 pg/g (ng/kg) w stosunku do maksymalnej zawartości 0,75 ng/kg
 - WHO-PCDD/F-PCB-TEQ 0,062pg/g (ng/kg) w stosunku do maksymalnej zawartości 1,25 ng/kg

- Suma PCB (ICES-6) 0,18 ng/g ($\mu\text{g}/\text{kg}$) w stosunku do maksymalnej zawartości 10 $\mu\text{g}/\text{kg}$

Stężenie diosyn i PCB wyrażona została w tzw. równoważnikach toksyczności TEQ (ang. Toxic Equivalent) będących sumą iloczynów stężeń poszczególnych kongenerów i ich współczynników toksyczności TEF (ang. Toxicity Equivalency Factor).

Powyższe maksymalne wartości w cytowanym Rozporządzeniu odnoszą się do paszy o zawartości wilgoci 12%.

Ponadto badany materiał nie może zawierać substancji zabronionych wymienionych w załączniku III do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 767/2009 z dnia 13 lipca 2009 r. w sprawie wprowadzania na rynek i stosowania pasz, zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1831/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady i uchylające dyrektywę Rady 79/373/EWG, dyrektywę Komisji 80/511/EWG, dyrektywę Rady 82/471/EWG, 83/228/EWG, 93/74/EWG, 93/113/WE i 96/25/WE oraz decyzję Komisji 2004/217/WE tj.

- Kału, moczu i treści przewodu pokarmowego uzyskana w wyniku jego opróżnienia lub usunięcia, niezależnie od rodzaju procesów, jakim zostały poddane, i zastosowanym dodatkom.
- Skóry poddanej działaniu substancji garbujących i odpady skóry wygarbowanej.
- Nasion i innych materiałów siewnych przeznaczonych do reprodukcji, które zostały poddane działaniu środków ochrony roślin, oraz produkty uboczne z nich.
- Drewna, w tym trocin lub inne materiałów otrzymanych z drewna poddawanego działaniu środków konserwujących określonych w załączniku V do dyrektywy 98/8/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 lutego 1998 r. dotyczącej wprowadzania do obrotu produktów biobójczych.
- Wszystkich odpadów pochodzących z różnych faz oczyszczania ścieków komunalnych, bytowych czy przemysłowych, określone w art. 2 dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (2), bez względu na jakiegokolwiek dalsze przetwarzanie tych odpadów, a także źródeł ich pochodzenia.
- Stałych odpadów komunalnych, takie jak odpady z gospodarstwa domowego.
- Opakowań lub części opakowań po zużytych produktach pochodzących z przemysłu rolno-spożywczego.

Przydatność do zastosowania analizowanych substancji jako nawozów wymaga określenia ich wartości odżywczej dla gleb a więc określenie zawartości przyswajalnego azotu i fosforu oraz mikroelementów (wapno, magnez, potas, miedź).

Ponadto zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (t.j. Dz. U z 2015 r. poz. 625) m.in. nawozy organiczne, organiczno-mineralne i środki wspomagające uprawę roślin mogą być wprowadzone do obrotu podstawie uzyskanego pozwolenia w drodze decyzji administracyjnej, którą wydaje Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W decyzji tej podaje się wymagania jakościowe nawozu organicznego czy polepszacza do gleby.

Jednocześnie „nawóz organiczny” i „polepszacz gleby” w rozporządzeniu 1069/2009 został w art. 3 pkt. 22 zdefiniowany jako materiał pochodzenia zwierzęcego stosowany do utrzymywania lub poprawienia odżywiania roślin oraz właściwości fizycznych i chemicznych oraz aktywności biologicznej gleb, stosowany oddzielnie albo łącznie; może zawierać obornik, niezmineralizowane guano, treść przewodu pokarmowego, kompost i pozostałości fermentacyjne.

3. Podsumowanie

Przepisy prawa krajowego i wspólnotowego dopuszczają możliwość wykorzystania zarówno pierza kurzego jak i krwi kurzej jako komponentu do produkcji paszy oraz polepszaczy gleb. Szczegółowe warunki prowadzenia przetwórstwa w tym zakresie są określone w przepisach cytowanych powyżej. Warunki przygotowania komponentu do takiej produkcji (wysuszonych piór i krwi drobiowej) jak i warunki jego wprowadzania regulowane są przepisami weterynaryjnymi. Działalność podmiotu przetwarzającego uboczne produkty pochodzenia zwierzęcego kategorii 3 zatwierdzone są przez Powiatowego Lekarza Weterynarii który nadaje weterynaryjny numer identyfikacyjny. Należałoby uzyskać więc dodatkową opinię Powiatowego Lekarza Weterynarii na ten temat, w tym wymaganego przez niego zakresu badań potwierdzających przydatność surowca do określonego zastosowania (pasza czy polepszacz gleby).

W odniesieniu do pierza kurzego z uwagi na występujące pod wpływem temperatury silne właściwości odorogenne nie ma przychylności na inne zagospodarowanie tego surowca niż unieszkodliwienie przez spalenie.